

*Pozsonyi Zoltán: A Felsővályi Vincze család története.
Karrierék és konfliktusok egy nagykun familia életében (1745–1867).*

L'Harmattan Kiadó, Budapest, 2010. 228 oldal.

Tragikusan rövid pálya adatott Pozsonyi Zoltánnak, aki doktori disszertációja megvédését követően hunyt el 2008-ban, harminckét éves korában. A doktori értekezést témavezetője, Miru György rendezte sajtó alá.

Személyesen nem ismertem őt, pár levelet váltottunk mindössze. 2005. június 24-én kelt e-mailjében, amelyben egy a *Korall*nak kinyomtatva továbbított, de mint utóbb kiderült, a közvetítőnél elakadt kézírata után érdeklődött, így mutatkozott be: „Pozsonyi Zoltán vagyok, segédlevéltárosként dolgozom a Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Levéltárban, s emellett a Debreceni Egyetem Történelmi Doktori Programjában II. éves hallgató vagyok. Majdan elkészülő doktori dolgozatomban egy túrkevei redemptus család négy generációjának életmódját, mentalitását, az egyes generációkon belüli életstratégiák, karrierék alakulását kívánom bemutatni – alapvetően primér források alapján.” E szabatos és szerény program került kibontásra az előttünk fekvő monográfiában.

A Felsővályi Vincze, Kallós és Marjai családok négy generációjának története egy túrkevei redemptus család közösségtörténetbe ágyazott társadalomtörténete. Pozsonyi valamennyi lehetséges forrást bevonva, minden részletet figyelembe véve, de a részletekben sohasem elveszve vizsgálja a háztartások működésének sajátosságait, a gazdálkodás stratégiáit, külö-

nös tekintettel az örökösödésre és a női családtagok helyzetére, önállósulási törekvéseire. A monográfiában ezzel párhuzamosan fut egy másik megkerülhetetlen szál, a nemesi jog (Werböczy) és a nagykun jog közötti, a gyakorlatban legtöbbször feloldhatatlan konfliktusok bemutatása. A szerző jól ráérez a rendi világ sajátosságára, ahol az egyéni státus a jogi minőség függvénye, s Pozsonyi tolla alatt a jogtörténeti források társadalomtörténetté nemesednek.

Az egyes családtagok, generációk vizsgálata karakteres karriermintákkal szolgál, a bécsi testőri vagy éppen a vármegyei szolgálat mellett a gazdálkodó és kereskedőlet is megannyi – konfliktusokkal teli – kapillaritást jelent az öröklött státus megtartására, emelésére, vagy éppen elvesztésére. (Az olvasó itt óhatatlanul is értékes párhuzamot lát Für Lajos *Berceli zenebonájával*.) A mezőgazdaság produktumainak pénzzé tétele, a jószágtartásból keletkező jövedelmek, a bor- és pálinkakereskedelem, a malom- és kocsmabérlés mint a piacoktól távoli agrármiliőben kipróbálható, sőt adaptálható vállalkozói stratégiák jól mutatják a szabadalmas paraszti lét kínálta lehetőségeket és korlátokat. Előbbiek gazdagodással és társadalmi emelkedéssel jártak együtt, utóbbiakat a negatív karrierék jelzik: bukás eladósodás, hűtlen kezelés miatt. A lecsúszás tétje nagy volt, az egyúttal átcsúszást is eredményezett

az irredemptus létbe; a gazdasági bukás a társadalmi presztízst és a rendi jogi helyzetet tekintve is süllyedést eredményezett. Pozsonyi Zoltán monográfiáját emiatt tekinthetjük olyan esettanulmány-sorozatnak is, amely egy családtörténetre felfűzve hozza közel az egykori túrkevei és nagykun léthez igazodó életvilágokat. A rendi jog által szentesített mobilitási és felhalmozási stratégiák, valamint a nemi szerepek tartalmának és azok változásainak vizsgálata révén, a norma és a gyakorlat vállaltan mikrotörténeti irányultságú feldolgozásával a kötet immár megkerülhetetlen darabja a 18–19. század társadalomtörténetének.

A könyv bemutatása a szerző váratlan halála miatt szomorú kötelesség, nem pedig a közös öröm vagy éppen

a kritikus együttgondolkodás alkalma, jóllehet öröme jócskán lett volna ok. Pozsonyi Zoltán kötetével bizonyosságot tett elhivatottságáról, történeti kvalitásairól, halála azonban emiatt csak az utána maradt úrt teszi még nagyobbá. Ha pályáját be tudta volna futni, tehetsége és szorgalma, s nem utolsó sorban közismert szerénysége bizonyára őt is a társadalomtörténet állócsillagai közé emelte volna. Pár évre szorított munkálkodása ellenére ugyanakkor mégsem gondolhatjuk, hogy csak egy villanásnyi időre volt közöttünk: e monográfiának köszönhetően saját jogon jut elismeréshez és lesz kihagyhatatlan hivatkozási alap a következő kutatógenerációk számára.

Horváth Gergely Krisztián